

Nekaj kemije (ločbe) kmetovavcam.

(Nadalje.)

12. §. Kemijsko zvezanje ali zedinjenje.

Vsako bolj kerpko reč neka čudna in nezapadljiva moč vkup tiši in derži, de ne razpade v svoje pervine; taka moč veže krüh ali sir, druga pa veči hrastov lés, in še veči železo ali apnjenik. Mnoge rude stopivši, de postanejo kapljivo tekoče, objužeš, razvežeš njih drobce, de se lahko premikajo; ohladivši pa take, jih vnovič zvežeš. Koliko moči moraš obrniti na 10 funtov težik apnen kamen, preden ga razvežeš, in v prah premeniš! — in vender tak prah ni še v svoje pervine razkrojen; k temu mora priti čez-nj še kemijska moč.

Kemijska moč razvezuje vse reči, de razpadajo v svoje pervine; iz razvezanih pervin pa zvezuje nove reči.

Organske *) telesa veže in vkup derži kemijska moč, pa pod vladanjem moči življenja; ko ta vgasne, jih začne kemijska moč razvezovati, de v pervine razpadajo, iz katerih nove reči zvezuje. Vse, kar koli narava noviga naredi, iz stariga, popred že razpadeniga sklada. Iz ravno tistih pervin, kakor so obstale organske reči pred 4000 leti, obstoje tudi — potem ko so se pervine veliko stokrat razvezale in zopet zvezale, razpadle in zopet zedinile — še dan današen, in misliti bi se moglo, de ga znabiti ni človeka na svetu, kateri bi kake drobce ali pervine iz Adamoviga telesa — ktera je pa že skozi tavžente ljudi, živalj ali rastlin šla, — v sebi ne imel. Živel je 930 lét; če je 900 lét njegoviga življenja slednji dan le po 4 funte se iz njegoviga telesa skadilo, in če mislimo, de vsaka nevidljiva, iz njega spuhena drobtinca je zamogla v tavžent manjših drobtinc razkrojiti se; lahko bi bilo verjeti, de tudi mi imamo kej drobtinc v svojih telesih, ki so kedaj obstojni deli njegoviga telesa bile. Takó bi bili tedej mi tudi po kemijskim zapopadku iz Adamoviga mesa in kervi.

De bi se pa dvě reči po kemijsko zedinile, mora saj ena, večkrat pa obedvé raztopljene biti. Raztopljene drobtince ali pervine se ložej premikajo in po novih postavah v nove rede, ali v nove reči sprejemljejo, zvezujejo in zedinjajo. Mnogoverstne reči se v ognji stopijo; na tavžente je pa družih, ki se dajo v vodi, ali v družih kapljivih tekočinah, večkrat tudi v zraku rastopiti. Voda, vse druge kapljive tekočine in dišave se v zraku rastopivajo.

Vse živalske in rastlinske telesa ne zamorejo clo nič — ne od zvunej skozi kožo, perje ali korenike, ne od znotraj iz čev, ali skozi čeva — v svoj živež obrniti, ko bi v raztopljenim stanu ne bilo. Če bi ti železno kroglico (kuglo) požerl, bi skozi šla; če bi ti pa v kaki bolezní dali nestopljeniga — ampak v kaki tekočini raztopljeniga železa piti, bo šlo iz čev v tvoje teló, bo okrepčalo tvojo kri in mesó, de novo moč zadobiš. Koliko tavžent deklic je že ozdravelo po železnih opilkih, ki so na bledici (Bleichsucht) bolne bile!

*) Organske reči se sploh vse tiste stvari imenujejo, ktere rastejo in živijo. Človek, živali in vse zeliša so torej organske stvari; kamnja in pa rudnine so pa neorganske reči. Akoravno je velik razloček med življenjem žival in zeliš, imajo vunder tudi zeliša življenje v sebi, po katerim se iz zemlje prikažejo, rastejo, cvečejo, i. t. d.

Plóšo kositarja (cina) bi lahko 100 lét verh plóše kotlovine (kufra) hranil in nič posebniga, razun de boste rijavi postale, se ne bo primerilo; če ju pa v peči stopiš, boš iz nju imel bron. Takó boš imel iz lugaste solí in iz kreména, ju stopivši, steklo ali glažovno — iz lugaste solí in lojá ali olja, ju v vodi kuhavši, dokler se ta ne spári, mjilo ali žajfo i. t. d. Drobtince raztopljene, se lahko premikaje, so v nove réde stopile, drugači zedinile se. Is objuganih, razvezanih ali raztopljenih drobtinc ali pervin, rase človeka teló in vsaka druga stvar, takó tudi léd, ali kamen v Postójski in v vsih družih enacih votlovinah in jamah.

(Dalje sledí.)

Slava kmetijstva.

Moj prijatelj, kteriga besede meni vedno dosti veljajo, me je hudo bil posvaril, da ničesar za naše drage „Novice“ ne pišem. Mili Bog! kaj si hočem, kér imam samo edinega konjica, in s tem si ne upam kmetovati, tudi polje moje ni nar ravnejši, in malo malo kruha na njem raste. H čemu bi se tedaj trudil s kmetijstvom? — Kér tedaj lastne vednosti od kmetovanja nemam, hočem vender nekoliko besedic pisati od kmetijstva, in sicer, kakó ga v velikem Kinezkem kraljestvu v časti imajo. Takó, posluh! ljubi kmetovavci!

Kmetijski stan je v Kini v nar večí časti. Da bi se njemu vsa potrebna čast védno obderžala, gre Cesar sam vsako leto enkrat na polje v nar večí svetlosti; ž njim grejo vsi kraljeviči in predsedniki pet višjih sodiš, in množica Mandarinov (dvornih služevnikov). Ko Cesar na polje pride, se na dvema stranama postavi telesna njegova straža, na tretji Mandarini, na četrty pa kmetovavci. Potem Cesar stopi pred lice vsih pričujočih, pade na kolena, se dotakne devetkrat matere črne zemlje, in takó počasti velikega Boga Tioua; moli na glas molitev, v kateri za blagoslov nebeški, za rodovitnost zemlje prosi, slednjič pa daruje velikemu svojemu Bogu enega vola.

Med tem, dokler se mesó vola razklada in za daritev perpravlja, prinesejo Mandarini plug, h kteremu dva z nar lepšima jarmama obložena vola priprežejo. Cesar svoje cesarsko oblačilo odloži, in sam več brazd vreže, potem pa plug pervem svojem Mandarinu da, od katerih eden za drugim orjejo, dokler vsak od nar višjega do nar nižjega nekoliko ogonov ni bil preplužil.

Ko je slednji izoral, Cesar sam dnarje in oblačila razdeluje med kmetovavce, ki so vpričo njega vse polje bili preorali. Ravno tak obred (ceremonija) se storí pri sejanji in pri žetvi, takó, da je Cesar vsikdar prvi, naj se sad dobivlja, ali pa seme vseja. In ko je to Kinezam sveto opravilo od Cesarja dokončano, ga potem vsi namestniki po celim cesarstvu morajo storiti. — Lepa šega! ktera spričuje veljavnost kmetijstva.

Davorin.

Svarilo kmetam, ki tobak pijejo.

Pretečeni teden je moj tovarš, gosp. profesor Nathan, v Ljubljanski bolnišnici dvema kmetama kos spodnjih žnabljev odrezal zató, kér sta na njima raka imela. Obá sta tobakarja bila, in iz navadnih pipic s kratkimi cevkami že več let tobak pila. Po mislih gosp. Nathana so jima berž ko ne prekratke cevke to nevarno bolezin naključile, katerih škodljivost sim že pred dvema letama našim kmetam v Novicah oznanil. Nekteri kmetje, posebno delavci, imajo neprenehama celi dan lulo v ustih; močno vroči dim tobaka puhti skozi take kratke cevke in žnablja perpeka, cevka pa spodnji žnabelj razun tega še skozi in skozi tiši, zató kér jim celi dan iz